Година I Цена 5 лева София, май 1933 г. Брой 1

23 С.1160

ГОЦЕВЪ ЛИСТЪ

Издава Кукушкото Благотворително Братство „Гоце Дѣлчевъ“ — София

1903

1933

Д. ШОПОВЪ.

ДУХЪТЪ НА ГОЦЕ.

Още въ тъмната епоха на българското двойно робство, безпорно Кукушъ е свѣтѣлъ най-ярко на Македонския хоризонтъ и събралъ около себе си едно съзвездие. — Много видни дейци сж записали своитѣ имена въ историята на македонската борба за права и свобода; дейци почернели, окървавени, изнемощели, съ пламтящи очи, горди и доволни отъ пренесената саможертва. Зареждатъ се като безкрайна верига имената на герои — светци, малки и голѣми, знайни и незнайни и като колосъ между тѣхъ скромната и буйна фигура на Гоце, великия синъ на Кукушъ, първия между първитѣ македонски апостолъ, великия българинъ и великото човѣшко сърдце, Гоце — въплощението на вѣчно будния духъ на Кукушъ, олицетворението на македонската борба за правда и свобода.

И предъ лицето на тая фигура, предъ светостьта на това име въ душитѣ се възражда купнежа къмъ славната борба за свободата на роденъ край, въ която се заключава алфата и амегата на всѣка човѣшка проява, Защото Гоце бѣ живо отрицание на грижитѣ за ежедневнитѣ нужди за себе си и за своитѣ близки — свойствено не само на *човѣка*. Пламененъ идеализъмъ вдъхновяваше духътъ му, духътъ на истината, правдата и свободата, съставляващи сжщностьта на човѣка и за това неговото проявление се изрази въ една непрестанна и вѣчна борба за тържеството на великата истина, обществената правда и народна свобода.

„Бѣсна хала“ — духътъ на Гоце се бунтуваше предъ всѣка неправда и угнетения и съ устрѣмъ на възторженъ идеализъмъ се хвърляше въ шеметната борба за народни права и свобода. Защото най-великия идеалъ надъ всички идеали му бѣше да умрѣ въ славната борба за народна свобода. Духътъ на Гоце бѣсно се понесе въ борбата съ народното потисничество, за тържеството на народната свобода и свѣтовна правда. Духътъ на Гоце е духъ на вѣчната истина, свѣтовната правда и народна свобода.

Да бжде вѣченъ тоя духъ — духътъ на Кукушъ, духътъ на Македония.

Година 1 Цена 5 лева София, май 1933 г. Брой 1

ГОЦЕВЪ ЛИСТЪ

Издава Кукушкото Благотворително Братство „Гоце Дѣлчевъ“ — София

1903

1933

Д. ШОПОВЪ.

ДУХЪТЪ НА ГОЦЕ.

Още въ тъмната епоха на българското двойно робство, безпорно Кукушъ е свѣтѣлъ най-ярко на Македонския хоризонтъ и събралъ около себе си едно съзвездие. — Много видни дейци сж записали своитѣ имена въ историята на македонската борба за права и свобода; дейци почернели, окървавени, изнемощели, съ пламтящи очи, горди и доволни отъ пренесената саможертва. Зареждатъ се като безкрайна верига имената на герои — светци, малки и голѣми, знайни и незнайни и като колосъ между тѣхъ скромната и буйна фигура на Гоце, великия синъ на Кукуша, първия между първитѣ македонски апостолъ, великия българинъ и великото човѣшко сърдце, Гоце — въплощението на вѣчно будния духъ на Кукушъ, олицетворението на македонската борба за правда и свобода.

И предъ лицето на тая фигура, предъ светостьта на това име въ душитѣ се възражда купнежа къмъ славната борба за свободата на роденъ край, въ която се заключава алфата и амегата на всѣка човѣшка проява, Защото Гоце бѣ живо отрицание на грижитѣ за ежедневнитѣ нужди за себе си и за своитѣ близки — свойствено не само на *човѣка*. Пламененъ идеализъмъ вдъхновяваше духътъ му, духътъ на истината, правдата и свободата, съставляващи сжщностьта на човѣка и за това неговото проявление се изрази въ една непрестанна и вѣчна борба за тържеството на великата истина, обществената правда и народна свобода.

„Бѣсна хала“ — духътъ на Гоце се бунтуваше предъ всѣка неправда и угнетения и съ устрѣмъ на възторженъ идеализъмъ се хвърляше въ шеметната борба за народни права и свобода. Защото най-великия идеалъ надъ всички идеали му бѣше да умрѣ въ славната борба за народна свобода. Духътъ на Гоце бѣсно се понесе въ борбата съ народното потисничество, за тържеството на народната свобода и свѣтовна правда. Духътъ на Гоце е духъ на вѣчната истина, свѣтовната правда и народна свобода.

Да бжде вѣченъ тоя духъ — духътъ на Кукушъ, духътъ на Македония.

Единъ споменъ за Гоце Дѣлчевъ.

Моя баща и Кольо Дѣлчевъ — бащата на Гоце, бѣха много близки, взаимно се уважаваха, занимаваха се съ търговия на овци, които закупуваха презъ пролѣтьта, пускаха ги на паша и презъ есенъта препродаваха на търговци, дошли отъ Цариградъ или Анадола.

При нѣкои голѣми, когато нѣмаше търговци на жива стока, тѣ колѣха и солеха овцитѣ на пастърци, които въ последствие, изпращаха въ Драма, Кавала, Сѣрсъ и Солунъ. — Това по рѣдко се случваше, а обикновенно, продаждата ставаше на жива стока. — Редъкъ бѣ случая да не сж заедно въ горната търговия. — Не предприемаха, макаръ какво-то и да било работа, по отдѣлно безъ да се посъветватъ.

Бяди се тѣзи връзки на бащитѣ ни, накараха да бждемъ близки съ Гоце, и его ни презъ 1888—1889 учебна година, следъ завърщване III-й прогимназиленъ класъ въ Кукушъ, заминахме за Солунъ, гдето постжпихме въ IV класъ на Гимназията. Гоце бѣше съ две години по възрастенъ отъ менъ. Продължихме следването си 3 години и Гоце още отъ началото правеше впечатление между ученицитѣ отъ класа ни съ съ своя прозорливъ умъ по разни въпроси и спорове. Бѣше буенъ, но това не му пречеше да бжде справедливъ и много отстжпчивъ.

Кольо Дѣлчевъ — бащата на Гоце.

Презъ последната ни година въ Солунъ (1891,) Гоце взе инициативата и образува кружокъ между ученици (по-възрастнитѣ) въ който се държаха на често беседи по освобождението на роба въ Македония.

Той даде идеята на много души изъ между ученицитѣ за следване въ Военното училище — София, между които бѣхъ и азъ.

Следъ завърщване IV класъ, Заминахме за Кукушъ и на 1 Юний 1891. г. Гоце, азъ и съкласницитѣ ни Стаматъ П. Стаматовъ и Илия Кондуражиевъ (първия отъ Дебъръ,, втория отъ Прилѣпъ — двамата сега полковници отъ запаса), потеглихме отъ Кукушъ за България, съ каруджии. — изпратиха ни много мило свои и приятели, до Старата рѣка"—притокъ на р. Галикъ. — Маршрута ни бѣ с.Междуръкъ. Бараклийската Джумая, Елевунаво, Сл. Врачъ, Горна Джумая. Дупница и София.

При стигането на границата — Поста Бараково (моста на р. Струма), указа се че границата отъ българска страна е затворена, имаше 20 дневна карантина, появила се бѣ, не помня каква болесть, вследствие на което не бѣ възможно пропускането ни. — Останахме като ударени отъ гръмъ въ случая и нѣмаше какво да правимъ. До изтичане срока на карантината помня, имаше 7—8 дни. Въ мисли и ядове прекаракме 2 дни, какъ и какъ да се влезе въ връзка съ българския постъ. На край, сто какъ Гоце, реши въпроса: Поразходи се въ втория день около турския постъ и чрезъ селяни по нищитѣ научилъ, че близко, около постоветѣ има бродъ за минаване на Струма и вечерьта съ помощьта на единъ селянинъ прebроди Струма, среща се съ началника на Митническата. Последния то е улесняль въ срещата му съ пограничния офицеръ, единъ младъ подпоручикъ. — Гоце нареди да се телеграфира въ Военното Министерство, че има четирима души ученици отъ Македония за следване въ Военното училище и на следния день, за голѣма наша радость ни се разреши да минемъ границата.

Помня много добре, бѣше 11 Юний, стигнахме София, следния день подадохме заявление въ Военното училище, на именно на Княза и на другия день ни приеха въ училището.

София, 23 Априлъ 1933 г.

Гоце Имовъ.

ГОЦЕ ДѢЛЧЕВЪ.

Повърхностни спомени.

Презъ лѣтото на 1894 год. прескочихъ въ София — не бѣхъ виждалъ до тогава България и поискахъ да го видя скоро следъ пристигането ми, но това ми се удаде едвамъ къмъ края на м. августъ: наложено му бѣ наказание за четеие забранени книги, което има това последствие, че бѣше уволненъ отъ училището съ свидетелство, но безъ право да бжде произведенъ въ офицерски чинъ. При свиждането ни изказа намѣрението си да подаде нѣколко заявления за учитель въ Македония, тъй като не иска да остане тукъ по никой начинъ, още повече че не намираль полза отъ оставането въ България — по-голѣма нужда отъ работа имало въ нашата страна. На сѫщото мнение бѣхъ и азъ за себе си и още сѫщия день азъ пододохъ молба за учитель въ Екзархията, а той своитѣ до нѣколко

общини. Азъ получихъ скоро назначение за Щипъ,
но тъй като бѣхъ останалъ безъ срѣдства, помо-
лихъ Екзархията да ми авансира 5 лири, за да мога
да отпжтувамъ за мѣстоназначението ми, а въ очак-
ване паритѣ, пристигна и назначението негово пакъ
за сжщия градъ. Следъ като се разплатихме, на-
мѣрихме, че паритѣ, които ни останаха, ще стиг-
натъ едвамъ за пжть до Скопие, кждето трѣбва
да се отбиемъ, още повече че моето назначение
бѣше условно: вслучай, че владиката е назначилъ
вече главенъ учитель, азъ ще трѣбва да остана
като простъ учитель. Въ Скопие престояхме само
единъ день, колкото за да получа авансъ и си ку-
пимъ фесове. Владиката, поради недоразумения съ
скопяни, бѣше се оттеглилъ въ Щипъ, па и нито
той, нито азъ си спомнихме да имаме нѣкои позна-
ти тамъ.

Въ Щипъ пристигнахме къмъ 2 ч. следъ плад-
не, и още съ пристигането ни яви се въ ханя Даме,
който бѣше се научилъ, че пристигнали нови учи
тели и ни заведе въ неговата квартира, кждето се
настанихме и ний. Даме се премѣсти въ малката
стая, а ний съ Гоце заехме голѣмата. Съ Даме азъ
едвамъ се познавахъ — виждали се бѣхме 1 — 2
пжти въ Солунъ, когато той служеше въ печатни-
цата на Самарджиевъ. На другия день се предста-
вихме на владиката и заехме мѣстатата си, като
Гоце остана за учитель въ „Ново село". Вечерьта
разрешихме въпроса за моето положение: Между
училищното настоятелство, председатель на което
бѣше покойния Тодоръ Лазаровъ и владиката има-
ше голѣмъ споръ за Дамета: Тодоръ настояваше да
остане за главенъ учитель Даме, на което влади-
ката не се съгласяваше. Тоя споръ бѣше много не-
приятенъ за Даме, защото той смѣташе, че ще се
чувствува по-свободенъ и би разполагалъ съ пове-
че време, ако бжде простъ учитель и успѣ да
склони Тодора да отстжпи въ моя полза. Както
Гоце, така и Даме, държаха за учителството до-
толкова, доколкото то имъ даваше възможность
да работятъ за цельта, която си бѣха поставили.

Гоце, макаръ и осведомсвъ въ общи черти за
сжществуването на организацията и за нейната
цель, не бѣше осветленъ и запознатъ напълно съ
принципитѣ ѝ. На другия день вечерьта Даме, въ
една дълга беседа, разви цельта, която си е поста-
вила В. М. Р. О. и тактиката, срѣдствата и дей-
ностьта за нейното постигане и ни врѫчи единъ
уставъ за проучване. Следъ 2 дни отъ това, Гоце
бѣше вече клетвенъ членъ на организацията. И
отдаде се той, както и Даме, на тиха, отначало
колебливa, но все по-увѣрена дейность, която даде
блестящи резултати: преди края на учебната годи-
на, цѣлъ Щипъ бѣше привлеченъ въ редоветѣ на
организацията, и чумави почти нѣмаше. Хората
бѣха като трѣскави отъ умиление и ентусиазъмъ
и останалитѣ вънъ отъ редоветѣ ѝ се чувствуваха
оскърбени и унизени. Така, Спиро Килимановъ,
единъ отъ най-храбритѣ и ловки терористи, стоя
дълго време вънъ отъ нея, защото обичаше да по-
пийва и на всѣки день — два идѣше и съ сълзи се
молѣше да го приематъ, но чакъ презъ пролѣтьта,
следъ единъ постъ отъ единъ месецъ, въ който
не пийна нищо, вдигнаха запрещението и го до-
пуснаха до клетва.

Гоце и Даме отъ понятни съображения за
успѣха на дѣлото, не се докосваха до парични въ-
проси. Тая работа предоставяха изцѣло на мѣстни-
тѣ организации — да събиратъ срѣдства за орѫжие
и всѣкакви други нужди, които биха се явили. А
централниятъ комитетъ, безъ помощьта организации
и безъ никакви срѣдства, не можеше да развие
почти никаква дейность и то до тамъ, че както
казваше Даме, нѣмалъ грошъ за да изпратятъ даже
едно писмо. Въ такъвъ единъ разговоръ азъ имъ
изказахъ вѣрата си, че отъ Кукушъ ще можемъ да
съберемъ нѣщо за това и веднага решихме да зами-
немъ съ Гоце презъ великденската ваканция за тамъ.
Пжтувахме съ коне презъ Овче-поле до Велесъ,
кждето трѣбваше да се срещнемъ съ Петъръ п.
Арсовъ, който почнаше тая година тамъ. Тоя ве-
ликдень Гоце постави основитѣ на организацията
въ Кукушъ, като закле 17 души отъ 3 дружини и
още бидейки ний тамъ бѣха успѣли да съберать
180 лири, а две недѣли следъ заминаването ни
бѣха предали на д-ръ Хр. Татарчевъ въ Солунъ
330 лири.

На другата година Гоце пакъ остана въ Щипъ,
обаче организацията тамъ имаше здрави основи и
отъ агитация вече нѣмаше нужда, та насочи дей-
ностьта си къмъ пренасяне орѫжие, организиране
канали и пр., което има за последствие да напусне
града още преди свършването на годината и да
посвме деятелностьта си, като нелегаленъ. Не мо-
жеше вече да стои той на едно мѣсто, когато отъ
него бликаше пламенна енергия, на която се дължи
факта, че много скоро по цѣлата страна изникваха
организации, спохождани често отъ него било за
да изглажда недоразумения нѣкакви, било за да
вкара въ правия пжть заблудилъ се нѣкой бълга-
ринъ, било да спохoди нѣкое никому неизвестно
кжтче, забутано въ дънъ земя.

Следъ като се раздѣлихме отъ Щипъ, видѣхъ
го въ Македония на 2 пжти: на свадбата на сестра
му въ Кукушъ и презъ лѣтото на 1896 год. въ
Солунъ. — Отишълъ бѣхъ тамъ, както това пра-
вехъ почти всѣки две недѣли, за да докладвамъ.
Презъ юлий т. г. бѣхъ отишълъ пакъ и вечерьта
въ сжбота се срещнахъ съ Даме и си изприказахме
всичко. На раздѣла Даме ми поржча да отида на
обѣдъ у него, но искайки да използувамъ времето
си не направихъ това. И ето, че къмъ 2 часа при-
стигa и настойчиво ми каза, че трѣбва да отида
дома му още сега и че ще дойде и той, следъ като
свърши нѣкаква работа.

Не можеше да се изклинчи вече и каква бѣше
изненадата ми, когато въ кжщи заварихъ познатото
и мило лице, облечено въ дебърска носия. Поспри-
казвахме си, понагледахме се и къмъ 6 часа оста-
вихме Дамета въ кжщи, а ний слезохме по ул.
„Хамидие" до Беязъ-куле, кждето се раздѣлихме.

И продължи той неуморно деятелностьта си
все съ сжщата преданность, ту агитирайки по най-
отдалеченитѣ и забутани краища, ту организирайки
тамъ, гдето организацията не бѣше се затвърдила,
ту прехвърляйки въ България за орѫжие и срѣд-
ства или организирайки въ незнайни планински кж-
тове работилници за отливане на бомби, като пре-
даваше на всѣкиго, който се доближеше до него
възвишениятъ пламъкъ на преданность къмъ дѣ-
лото. Такеджията, Богъ да го прости, се чудеше
какъ работницитѣ на отливането на бомби съ не-
имовѣрни усилия продължавали безспирно работата
си, нехапнали понѣкога цѣлъ день отъ срамъ да

ги не свари неизпълнили нареждането. А работата била извънмѣрно мжчителна!

Презъ пролѣтьта на 1902 год., следъ една повсемѣстна обиколка чакъ въ Костурско, пристигна въ София и съ неимовѣрна енергия се залови за купуване и препращане оржжие. Купуването отъ туренъ отъ това решение. Той твърдѣше, че не сме готови за едно повсемѣстно възстание, което единствено би дало надежди за благоприятно разрешение на въпроса, а да се усили дейността на четитѣ, като имъ се вмѣни въ дългъ да безпокоятъ властьта, като предприематъ по-често и по-ефектни

Мицо Дѣлчевъ
убитъ презъ 1899 въ сражение съ турцитѣ въ с. Баница, Гевгелийско.

Миланъ Дѣлчевъ
убитъ презъ лѣтото на 1903 г. въ сражение съ турцитѣ при с. Нѣмянци — Кукушко.

кашни търговци, разпрати хора и изъ вжтрешностьта, да се опита и на нѣколко пжти да достави такъво и отъ странство, обаче безуспѣшно. Тукашнитѣ търговци, подпомагани отъ свои агенти, вижданки ощетени интереситѣ си, доносничеха, а правителството това и чакаше и по такъвъ начинъ бивде конфискувано и динамитъ, и патрони, и револвери и др.

Борбата съ върховизма отнемаше презъ тоя периодъ много отъ времето му и не бѣше малка грижата му за отбиване ударитѣ имъ. Но тѣ ставаха все по-настойчиви и подпомагани отвсѣкждe пренесоха борбата и вжтре въ Македония и, макаръ и сполучливо да се отбиваха ударитѣ тамъ, все бѣше се всѣло известно колебание. А Джумайското възстание озадачи мнозина отъ водителитѣ на движението, които съ право се съмняваха да не би върховизмътъ да разстрои всичко организирано и съградено досега.

При това положение Солунъ постави за разискване въпроса за обявяване на възстанието и го реши въ положителенъ смисъль. Гоце бѣше попанападения, като разрушаватъ мостове, нападатъ пощи и постове и пр. и пр.

Къмъ януарий 1903 г. замина той съ четата си, разруши желѣзопжтния мостъ при Анджиста, остави четата въ Сѣрско, а самъ слезе въ Солунъ, съ надежда да ги склони да измѣнятъ решението за обявяването на възстанието, въ което не можа да успѣе. Присъединилъ се на връщане къмъ четата си и готвейки се за срещата, която бѣ опредѣлилъ на всички чети отъ Сѣрския окржгъ, на 4 май, сутриньта се сблжскатъ заобиколени въ с. Баница отъ отрядъ войска. За да не предизвика ужаситѣ на едно сражение въ село, дава заповѣдь да излѣзатъ и пробиятъ обржча, като самъ тръгва начело на дружината. Но още първиятъ куршумъ отъ турска страна го улучва въ сърдчето, и тамъ си и остава. Четата, останала безъ водачъ, върнала се въ село, откждето спокойно се е отбранявала цѣлия день, а презъ нощьта сполучва да се измъкне. Начело на отряда аскеръ е стоелъ Тевфиковъ, възпитаникъ на нашето военно училище и чини ми се, съученикъ на Гоце.

Съвършамъ недоволенъ отъ изложеното, което написахъ само отъ желание да изпълня единъ дългъ, който повелително ми налага едно подробно изложение по дейтелността на Гоце, изложение на действия, събития и факти, които биха обрисували въ пълна свѣтлина великия кукушанецъ. Дано поживѣемъ и при по-свободно време да изпълнимъ тоя нашъ дългъ.

Ще спремъ съ характеристиката, която ни дава за него Симеонъ Радевъ (Великитѣ сѣчки — 1922), и който вамирамъ за най-сполучлива и вѣрна:

„Дѣлчевъ бѣ единъ праведникъ — съ кама въ пояса. Легендата го представлява като една обѣсна хала — и наистина, никой не бѣ равенъ нему по смѣлость — по въ неговата природа преобладаваше мечтателностьта. По призвание той бѣ родения за апостолъ. Такъвъ бѣ и по мисъль. Всички угнетения будеха въ преустройство на обществото единъ бѣлѣзов за преустройство на обществото който мъкушаваха ума. Една безспирна струя отъ разностранени идеализъмъ блика ще пред всички това чедо на Кукушъ бѣ разбрало, че преди всички идеали върви тоя идеалъ: да бѣдешъ членъ на една свободна народность въ една свободна земя, една свободна народность въ една свободна земя. И безъ да одуши въ себе си социалистъ пориви, И безъ да одуши въ себе си социалистъ поривистъ, той бѣ въ Македония революционеръ като българинъ“.

Т. Делиивановъ

ГОЦЕ ДѢЛЧЕВЪ.

Като девица скроменъ, приветенъ, тихъ и милъ,
Като дете незлобенъ ти всѣкога си билъ,
Душата ти душа бѣ съсъ сребърни очи,
Съсъ дъхъ отъ теменуги и сълзички лжи.

Въ гърдитѣ ти очеше небесенъ химнъ отъ хоръ.
Откналъ надалеко — къмъ звездни кржгозоръ.
А въ храма ти незибленъ изправенъ бѣ самъ Богъ.
Въ тържествена осаника, величественъ и строгъ.

Сърдце ти бѣ изѣдно съ пламъкъ и отъ кръвь,
Где имаше се нужда вестяваше се орѣвъ
И всѣкога готовъ бѣ при буденъ, искренъ зовъ
За благото народно, за братската любовь.

Всецѣло бѣ предаденъ отъ ранни младини
Да служишъ на народа и твойтѣ златни дни
Свѣтиникъ съ запаленъ, що сяѣти въ тъменъ пътъ —
Извилъ снага въ недрата на бащинъ — роденъ кжтъ

Съ гранитната си воля, съ ума си бистъръ, здравъ,
Ти водѣше дѣлото въ пжть истински и правъ.
Съсъ мощното си слово, съ духа си твърдъ и смѣлъ,
Се носѣше стремглаво къмъ свѣтлата си цель.

За кроткитѣ бѣ кротъкъ, за благитѣ бѣ благъ,
На робство и неправда непримиримъ бѣ врагъ,
Безмилостно въ очитѣ болѣше ги като трънъ
И слушаха въ гласа ти погребения си звънъ.

Кръстосалъ планинитѣ и дивитѣ усой,
Нарушилъ имъ мечтитѣ, самотния покой,
Съсъ огненъ мечъ въ дѣсница и съ будна мисъль — стражъ
Радушно ти приетъ бѣ, като апостолъ нашъ.

На духоветѣ млади прикачваше крила
И тласкаше ги съ устремъ къмъ дейность и дѣла
И въвъ борбитѣ свети увличаше ги съ пламъ,
На всѣка стжпка примѣръ ти даваше имъ самъ.

И колко епопеи, нечувани до днесъ,
Които ги изнесе съ достойнство и честь,
Създаде и написа, герою свѣтлоликъ,
Отъ редъ години бурни, до сетния си мигъ.

И колко, колко още легенди сътвори
Съ похвата си чутовенъ сърце ти въ тѣхъ що ври,
Съсъ подвизи безсмъртни, съсъ приказни дѣла,
Що нижатъ се предъ взора съсъ свѣтнали чела.

Въ усмивката ти нѣжна, въвъ погледа смиренъ,
Въвъ кроткитѣ обноски, въ моминския ти свѣнъ,
Не би повѣрвалъ никой, че буря криешъ ти,
Готова да избухне и въ мигъ да полети...

И всичко да изтрѣзне изъ коренъ му дълбокъ,
Клисарь що е въ храма на злия — черенъ, Богъ
И всичко да залѣе съ потокъ отъ кръвь, сълзи,
Що носи разорене и знае да пълзи.

Где кротъкъ, благодушенъ, где бусенъ и сърдцатъ,
Но всѣкога съ умъ трезвенъ, съ духъ бодъръ
и крилатъ.
Съсъ искреность въ гърдитѣ, въ дѣлата си правдивъ,
Ще служишъ за вазида, за примѣръ свѣтълъ, живъ...;

Като дете невръстно изнърши чудеса,
Съ които близки, свои зачуди и слиса:
Отъ палави връстници за „царь“ бѣ ти избранъ,
Боренъ да станешъ сетне съ потисна вража станъ.

На Ботева и Левски дѣлото продължи:
Съ злостворници, тирани, съсъ подлость и лъжи
Борба поведе страшна и въ родния ни кжтъ
Нероновци и Юди обрече ти на смъртъ.

Душата ти лазурна, кжпяща се въ зари,
Съ мечтитѣ ти сребристи лѣтеше надъ гори
И дирѣше простори подъ ясни небосводъ
На робското ни племе за сносенъ, тихъ животъ.

Копнѣеше сърдце ти за правда и за редъ,
За братство съ вѣчна дружба да защарить напредъ,
Да бждемъ хора честни, съ характери и умъ,
По пжтя си да крачимъ безъ крѣсъкъ и безъ шумъ.

Копнѣеше сърдце ти да види бащинъ край
Отъ робството отръсенъ, превърнатъ въ дивенъ рай,
Где слънцето златисто надъ него ярко грѣй
И птиченце чевръсто свободно пѣсень пѣй.

Копнѣеше сърдце ти... Но тоя бѣлязъ-конникъ
Слана попари люта, цвѣтеца, дъхавъ свѣжъ
Наведе си челцето и легна въ хилядни гробъ,
Сираци катъ остави дѣлото, брата-робъ...

Приятель и бе единъкъ, апостолъ и герой,
Учитель и бунтовникъ, борецъ безстрашенъ въ бой,
Съсъ старшитѣ—милъ старецъ, съ дечицата—дете,
Догде въ борба стихийна духъ отлетѣ...

Любомиръ Бобевски.

Гоце Дѣлчевъ съ дружината си задига струмишкото бегче.

Споменъ на Андонъ Кьосето.

Гоце Дѣлчевъ стана нелегаленъ, дойде при насъ и нашата група стана отъ 6 души. Съ насъ бѣ и Михаилъ Попето.

Решихме да заловимъ Назлъмъ-бегъ. Той имаше чифликъ въ с. Василево, недалечъ отъ Струмица. Поставихме калаузи и една нощь Дѣлчевъ, азъ, Михаилъ Попето и Иванъ Реджо отъ с. Владимирово, струмишко се преоблѣкохме въ майсторски дрехи. пъхнахме тесли и чукове въ пояситѣ и се опжтихме за Струмица. Калаузитѣ ни бѣха съобщили, че бегътъ се е канелъ на другата сутринь да отиде въ чифлика. Обаче ние не бѣхме сигурни въ калаузитѣ и сами се опжтихме за Струмица.

Донесенията на калаузитѣ излѣзоха вѣрни. На следната сутринь Назлъмъ-бей възсѣдна своя конь и заедно съ своя гавазинъ се отправи за чифлика. Излѣзохме въ отъ града пакъ облечени въ дюлгерски дрехи, съ чукове и тесли на поясъ, за да го пресрѣщнемъ, когато ще се завръща отъ чифлика. Бѣхме събрали милиция — овчари, говедари и др. — всички въоржжени съ различни пушки и ги бѣхме оставили между с. Василево и Струмица на 50 разкрача отъ пжтя. Излѣзохме отъ града ходимъ, ходимъ пъкъ седнемъ нѣкжде и започнемъ да си пускаме шеги, смѣемъ се, аджаба какъ ще излѣзе срещата ни съ бегчето. Като наближихме с. Василево забелязахме отъ се се задава бегътъ подъ солунски паша. Като го забелязахме, нѣкои отъ насъ насѣдаха и започнаха да приготовляватъ оржжието си. Тръгнахме на среща ѣмъ и започнахме да викаме по Дѣлчева: — „да ни платишъ! Какъ така да ти работимъ пъкъ сега да не искашъ да ни заплатишъ“. А Дѣлчевъ отговаря: „А бре чакайте, когато взема пари отъ чорбаджийтѣ тогава ще ви платя“. Бъскахме Дѣлчева и продължавахме да въримъ. Бегътъ ни наближи и поиска да узнае каква е тая разправия. Отговорихме му, че сме работили при Дѣлчева, а пъкъ той сега не иска да ни плати. Когато бегътъ ѣмина покрай Гоце, той хвана неговия конь за юздитѣ и извика: „Дръжте го, той ще плати!“ Коня се подплаши и се изправи на задинтѣ си кряка. Ионъ Реджо удари коня и свали бега. Попето стреля по гавазина, който се катурна отъ коня и падна, после, виждайки, че водимъ борба съ бега, Попето дотърча при насъ. Милиционеритѣ, които бѣха въ паревишитѣ, като чуха вистрелитѣ дойдоха и тѣ. Бегътъ презъ

ТАЙНАТА.

Назадъ — въ нашето ослепително утро — има единъ изчезналъ завѣтъ.

Той не е записанъ на книга и не е издъхбанъ на камъкъ: отъ никого не е написанъ и нѣкжде не е издъхбанъ.

Той не се нарича ни любовь, ни правда, ни истина. Не е отечество, Нито слава.

Не знаемъ да го назовa

Той е тайна — чувствувана и неразгадаема пъкъ. Тайна, откъмрена, може би, само отъ лиха сждба.

Ний я създадохме постепенно: презъ два десетилѣтия. Изъ нѣкакви дълбини избликна срѣдъ насъ велика святость, обзе ни сърдцата, опияни душитѣ ни и неусетно превърна всѣкого отъ насъ въ това, което не е билъ и което, уви, днесъ пакъ не е.

После тя разкри нашитѣ безчисленни гробници, освети ги и... изчезна.

(Зарана се, може би, въ самитѣ тѣхъ — въ гробницитѣ... Азъ допущамъ... О, ахо можехъ да възкреси тайната на нашитѣ гробницы!)

*

Гоце се препасваше съ широкъ поятъ — и не се хранеше съ седмици, — защото трѣбваше да се бори съ невѣрна болѣсть, която бѣше придобилъ отъ липса на храна пакъ презъ седмия.

Гоце — апостолътъ отъ Кукушъ.

Но после, когато животътъ възкипѣ, той вече намираше разтуха въ своята невѣрна болесть: почваха да гладуватъ — едно следъ друго — и призованитѣ отъ него.

Всички гладуваха...

А имаше храна: трапеза бѣше наредена въ Ючъ-Бунаръ, която стоеше открита день и нощь и призоваше отчаянитѣ.

Но тѣ не отиваха тамъ, на „казаното“.

— Ке ни изподатъ, — шепнеха.

Пазеха **тайната**.

Едвамъ после, когато бедствието нарастна, зина и почна да гълта, — едвамъ тогава потъмнѣ лицето и на корвния апостолъ — това негово мургаво месната лице. Но той пакъ не изведе чело:

— Отъ него грѣеше **тайната**.

... Обѣдъ е, въримъ съ Гоце, шуми градътъ, но ние сме подавени отъ скрьбь и — не чуваме, не виждаме. А зададе се среща ни снаженъ планинецъ съ чумави очи: хлътнѣли и блещатъ.

— Ке ни изподатъ, г-нъ Дѣлчевъ; нѣ се транть веке!

— Харно, де: що?

— Ке идемъ сите.

— Каде, бре?

— У Ючъ-Бунаръ на казаното.

— Хмъ. — Е, иди, що? — потрѣгна Гоце. Но се изърна и понаведе калпакъ надъ вежди:

— Саздо бре, ти си се уплашилъ отъ гладъ, хе!

— Не се транть веке, г-нъ Дѣлчевъ!

Гоце изви погледъ къмъ менъ и се ухили кораво.

— Трянъ на куршуми, а на гладъ не можелъ

После се обърна пакъ къмъ планинеца:

— А бре, Саздо, отъ куршумъ ке умрешъ день

време на бомчкането успѣ да извади револвера и го дозре до гърдитѣ на Гоце Дѣлчевъ. Ние се боричкахме. Поиетo виждайки доверениятъ му гърдитѣ на Гоце револверъ се хъзрли мигновено и успѣ да хване здраво ржката на бега. Бегътъ стрели и куршумътъ удари. Полето въ пищела и издѣна надъ рамото му. Гоце остана незасѣгнатъ. Назадъ бей бѣ доста здравъ и за да се скопчи здраво, не бѣ лесно. Най-после успѣхме да му вземемъ револвера и го счепкахме здраво. Той напрани последни отчаяни усилия за съпротива, но като видѣ, че е хванатъ здраво отпусна ржце и извика: сватитимъ! (леле отидохъ!). После въздхме бегчето и го поведохме съ насъ.

Гавазинътъ бидейки слабо засѣгнатъ бѣше успѣлъ да избѣга. По Реонската рѣка поехме къмъ с. Нивичани, а оттукъ за с. Гарванъ, срещу Баирица. Отъ борбата бегчето се бѣше много запалило и искаше да пие вода.

Залавянето на бегчето стана късно следъ пладне. После доѣтаса потера, но не можа да ни открие следитѣ. Падна мракъ и ние продължихме за малешевскитѣ планини. Тукъ починахме единъ день и на другия започнахме да кроимъ планове за откупъ. Опредѣлихме откупна сума 10,000 лири, но при водението на преговоритѣ, като видѣхме, че работата въ ви опасно се съгласихме и на 5,000 л. Разбира се, че всичко ставаше по планъ и диктовка на Гоце Дѣлчевъ. Дадохме срокъ, кога да се изнесатъ паритѣ, като се съгласихме сумата да се предаде на два пѫти — презъ два дена по 2500 лири. Азъ съ четата отидохъ да причакамъ хората, които идѣха да донесатъ откупа, а Полето замина за България да мѣкува рамитѣ си. Уговорено бѣ паритѣ да се донесатъ на Баирица. Въ̀ехъ мѣрки да не попаднемъ въ нѣкои турски капанъ и изпратихъ часови на далечъ предъ насъ, които да следятъ и да ми донасятъ за всичко.

Гоце Дѣлчевъ съ бегчето и двама милиционери останаха въ една колиба въ Митрошинската планина. Единиятъ отъ милиционеритѣ извеще предъ вратата на колибата, а другиятъ бѣ до бегчето, което бѣше съ въ̀рани ржце.

Гоце страдаше отъ стомахъ и сега започналъ да се превива отъ стомашни болки, като се тръшкалъ тукъ-тамъ, ту на една, ту на друга страна. По едно време той заспива. Бегчето виждайки, че Дѣлчевъ е заспалъ, замолило милиционера, който е билъ до него, да наберe дърва и запали огънь, понеже му било студено. Въ колибата е тъмно. Милиционерътъ става взима пушката си и се опѫтва за дърва, като забравя своя револверъ въ колибата. Дѣлчевъ спѣлъ дълбоко. Бегчето става и тихомъ измъква Дѣлчовата кама, разрѣзва съ нея въжето, съ което сж били завързани неговитѣ ржце, после измъква полека и Гоценя револверъ, навежда се, прибира забравеният отъ отишлия по дърва часови револверъ и излиза. Часовинтъ, който е пазелъ предъ колибата, билъ измръзналъ отъ студъ. Бегчето стреля по него, ранява го въ ржката и избѣга въ с. Нивичани (и това село е неговъ чифликъ). Като наближилъ селото, той срещналъ единъ овчарь и насочайки двата револвера му казва да го води за Струмица. Слизатъ къмъ Реонската рѣка и къмъ долния край, до воденицата, срещатъ хората, които на конь сж носили откупа. Бегчето имъ казва да се въ̀рнатъ обратенъ пѫть.

Ние бѣхме при Баирица и очаквахме явяването на хората, които трѣбваше да донесатъ откупа. Пристигна куриеръ, изпратенъ отъ Гоце Дѣлчевъ и ни донесе весть — бързо да се оттег-

---

по рано, день по-късно: — умри отъ — глади сега, бре!

Потрѣгнахме. Азъ се извърнахъ. Сядо стоеше широко ухиленъ, после накрили капа и се залинка следъ насъ, като овчарски песъ... Въ̀ поколебания човѣкъ се въ̀зцари **таймата**!

*

Отсамитѣ бѣха горди: не притежаваха онова, което въ̀зхва смирение. — Дѣлеше ти отъ хората на тайната стена тъмна и висока до небето.

И силни въ гордостьта си, тѣ охулиха и поругаха великата святость.

Его по онова време — тъй нѣрвамъ азъ — моята душа постигна **тайната**.

Бѣше есень, отбихъ се въ комитета на офицеритѣ. Поехъ тъминетѣ стъкли и когато стигнахъ до срѣдния прозорецъ, видяхъ: слизаше отъ горе съ тежки стѫпки Гоце. Сърцето ми се сви, не бѣхъ го виждалъ такъвъ: едната му буза бѣше кърваво червена, другата—пръстено блѣда. Той не отмина мълкомъ, само ме прогледа съ страненъ погледъ. Чувствувамъ и до сега тоя погледъ: останахъ съкрушенъ, като че бѣхъ извършилъ нѣщо срамно и непоправимо...

Съ това чувство въ̀злѣзохъ горе. И узнахъ: офицеритѣ нападнали апостола — зашеметили го съ плесникъ, силно го зашеметили,.. И той не отвърналъ: нѣмалъ куражъ...

Гоце Дѣлчевъ нѣмалъ куражъ!

... Намерихъ го и не се отдѣлихъ отъ него презъ той день. Мълчимъ, — отбѣгваме погледитѣ си. Вечерьта бѣха още много съ насъ — (колко много бѣха тогасъ съ Дѣлчева!). Никой не знаеше за станалото: офицеритѣ не бързаха да се похвалятъ, (колебаеха се може би). Азъ се боехъ: — какво ще бѫде.. какво може да бѫде, когато се узнае! Наистина, ударили бѣха Георги Дѣлчева, а на Гоце, но... колдина — презъ вѣковетѣ — сж могли да правятъ тази разлика?

А той изглеждаше спокоенъ, — даже и погледътъ на очитѣ му бѣше обикновенъ. Но азъ долавяхъ по нѣкога въ тѣхъ огънь на душата му и — изтърпахъ.

Така когато късно презъ нощьта останахме пакъ на сами, той ни се откри:

— Сънъ имъ отидохъ, — каза. — Нека ме убиятъ, Не дръзнаха, — и слава Богу. Ще дойдатъ, знаи, да мремъ заедно.

— Но какъ стана всичко?

Туй, което стана, е нищо. Тѣ търсятъ да началаствуватъ, — не могатъ инакъ. Но ще се окротятъ. Предъ смъртьта окротява всѣки. А тръбва да положатъ клетва, — безъ това не може.

Разбрахъ: тѣ не сж искали да прекоснатъ свѣята офицерска клетва предъ клетвата на народа. За това сж посегнали на **Синътъ човѣшки**.

— Гоце, азъ се боя, — казахъ. Какъ ще посрещнатъ проститѣ души станалото? Тѣ ще узнаятъ непременно: офицеритѣ не може да не се похвалятъ. И тогава?

Дѣлчевъ ме погледна косо. И тоя погледъ бѣше пакъ като ония день по стълбитѣ на офицерския комитетъ презъ деня: почувствувахъ наново, че съмъ извършилъ нѣщо срамно и непоправимо.

— Какво, тогава? — отвърна той съ гнѣвъ въ гласа

лимъ въ планината — защото бегчето сполучило да избѣга. Презъ настѫващата нощь се срещнахме съ Дѣлчевъ и той нареди да се разформирова четата. На милиционеритѣ казахме да скриятъ оржжието и всички да се прибератъ по домоветѣ си. Властьта за тѣхъ не бѣ узнала нищо.

Бегътъ отъ Струмица веднага заминава за Солунъ. Като останахме двамина — Гоце и азъ — решихме да заминемъ за Солунъ, гдето бѣхме добре приети. Криехме се 2—3 дни и на третия день решихме да смѣнимъ квартирата, бѣхме въ българската махала, близо до българската църква. Късно вечерьта тръгнахме съ Гоце за Пиргитѣ — за квартирата на единъ нашъ приятель. За да отидемъ до тая квартира трѣбваше да минемъ предъ кафене „Коломбо“. Азъ вървѣхъ предъ Гоце, а той ме следваше като вървѣше нѣколко крачки подиръ менъ. Бѣхъ отминалъ входа на „Коломбо“, когато вратата на кафенето се отвори и се показа самото бегче, което ни бѣше избѣгало. Гоце се случи точно предъ входа на „Коломбо“. Бегчето, като го забелязя се стѫписа и поиска да се върне назадъ въ кафенето. Гоце спрѣ и се обърна съ следнитѣ казани на турски думи къмъ смутеното бегче:

— „Браво, че успѣ да ни избѣгашъ, юнакъ си билъ. Обаче недей мисли, че ние не бихме могли пакъ да те хванемъ. Сега азъ ти подаряважъ живота. Ти ни познавашъ и знаешъ, че сме въ Солунъ, обадишъ ли на полицията за насъ, ще има да си изпатишъ!“

Всичко това Гоце каза набързо и съ твърдъ и смѣлъ тонъ. Азъ стоехъ на страна и държехъ въ джоба револвера, готовъ за всѣкаква изненада.

Бегчето отговори смутено: „Капетанъ ефенди, ако излѣзе отъ менъ дума, прави съ менъ каквото щѣшъ. Сега недейте ме закачи!“

— „Ще видимъ“ — бѣше отговорътъ на Гоце и ние продължихме на долу къмъ Банкъ Отоманъ.

Бегчето не посмѣя да се върне въ кафенето, а удари надолу къмъ Бурма-чарши.

На другата вечерь се научихме, че Назлъмъ бей е подуфѣлъ.

Съобщава *Б. Мирчевъ*

Споменъ за Гоце.

Презъ юлий 1892 дойдохъ въ София за да потърся чрезъ Коста Шаховъ, който издаваше македонски вестникъ, едно авторитетно лице, македонецъ, което да дойде въ Солунъ и да застане начело на революционна организация за освобождението на Македония.

Подиръ като ме изслуша К. Шаховъ ми каза: разбрахъ какво искашъ, но, за жалость, неможешъ да намѣришъ тукъ търсеното лице. Тукъ всички сж шмекери, само говорятъ, а като дойде за работа — Тѣ менъ зашлевиха: — кой смѣе да се намѣси въ това, докато азъ съмъ живъ?

Изтръпнахъ...

По-късно — въ годинитѣ на кърви и срамъ — въ страшнитѣ години на ужаса, — колчинъ оставахъ самичекъ въ нощьта на живота, азъ търсѣхъ въ душата си тоя мжжествень образъ, който отива самъ...

Но това не може да се изрази! И не бива. То е **тайната**. Защото кой, наистина, въ онова дивно време би допусналъ, че апостолътъ има нужда да бѫде защитенъ? Не бѣше ли той за всички — и любовь, и съвесть, и воля, и храбростъ...

*

После високата до небе стена, която дѣлеше офицеритѣ отъ апостола и отъ народа, се сниши.

Тогава тѣхната гордость изби въ гнѣвъ и страхъ.

И дръзнаха тѣ: почнаха да убиватъ.

А съвпадение, може би: първата жертва бѣше Александъръ Илиевъ, нераздѣлното отъ Кръстя Асѣновъ врачанче, което бѣ успѣло да прехвърли поднебната стена на планинитѣ.

Жертвата бѣ свята. И божественъ бѣше общия гнѣвъ. Изъ планинитѣ се протичаха огнени езици къмъ София.

... Бѣше тъмна нощь. Почука се на прозореца ми. И чухъ:

— „Тази нощь решавать: ще загине генералъ Поневъ, а сжщо и оня беленъ поетъ Михайловски“.

Забързахъ трънещъ, ругаяхъ кочиаша: — не постигнахъ смирение, — смѣтахъ, че отъ мене зависи, да се отбие тъмната вълна на отмъщението.

Откръхъ ги изъ краенъ кварталъ, въ домъ на свещеникъ. Посрещнаха ме студено. И мълкнахъ смутенъ. А тѣ разгаряха единъ следъ другъ нелюлебимата си воля, да отсекатъ ржцетѣ, които бѣха пролѣли кръвьта на тѣхния другарь.

Дѣлчевъ седѣше на пода, скръстилъ нозе по турски. Той слушаше и мълчеше — до късна нощь. И най-после лицата едно следъ друго се извърнаха къмъ него. Тогава той махна кибритената клечка, която дъвчеше.

— *Убий!* — проговори. — Ще убиватъ, то се знае: и ние убиваме. Но намъ е мжчно за Александъръ Илиевъ. Е, що? Който не може да го прежали, нека действува: ние не сме християни. Но *отмъщението е работа частна; лична*: то не може да има — и нѣма — нищо общо съ **Дѣлото**.

... Следъ това вече никой не взе думата: онѣмѣха. Навѣрно, защото тѣ така наричаха тайната на душитѣ си: **Дѣлото**.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

О, въ годинитѣ на кърви и срамъ — въ страшнитѣ години на ужаса — колчинъ се видя усамотенъ, азъ търся въ душата си тоя мжжественъ образъ — олицетворение на великата тайна, която го правѣше непоруганъ като Богъ, и пакъ смиренъ, винаги смиренъ като, въ предсмъртенъ часъ...

А. Страшимировъ.

МИСЛИ НА ГОЦЕ.

„Кажете на тоя инакъ Дѣчевъ, че азъ искамъ да го види и да му се поклоня. Отъ царь до госеларъ нѣе сме нѣче изравни, а той самъ — не се уморява". . .
(Цернишъ ефенди, директоръ на полицейската полиция въ Скопие. 1895—1901).

„Овча главо, помни че предъ очи на които дължишъ възможностьта да напишешъ името си *Човѣкъ*, трѣбва да стоишъ безъ папка и когато ти псуватъ". (Думи на Гоце къмъ единъ ученикъ, който псувалъ Св. св. бр. Кирилъ и Методий).

„Деца, които отъ васъ неможе да прескочи на край годината чина си, нѣма да мине въ горно отдѣление: който не бие, когато го биятъ, хубаво да знае, че и азъ ще го бия; който ми обади нѣщо за другаря си, езика му ще отрѣжа; когато нѣкой извърши нѣщо лошо, сами ще го наказвате". — Гоце къмъ своитѣ ученици въ Ново-село — Щипъ.

„Престжпно е да се освобождава народъ чрезъ преднамѣрено създадени пожарища и касапници".

„Азъ не искамъ въстание съ хоро, които ме напуснатъ при първата неволуха; азъ искамъ революция съ граждани, способни да понесатъ всички изпитания на една дълготрайна борба, каквато, поради жестоки политически условия, ще бѫде и нашата".

„Практически съображения ни налагатъ борба съ най-голѣма икономия на срѣдства и сили".

„Ще бѫдете много наивни, ако вѣрвате на думитѣ ни — гледайте дѣлата ни".

„Ако тиранията е насилие, революцията е насилие срещу насилието".

„Въ жертвата не трѣбва и не може да сѫществува степень, тя сѫвършва, когато е нуждно и съ име и съ честь".

„Ако ценимъ хорскитѣ мнения, пакъ можемъ да бѫдемъ спокойни: много сж човѣшкитѣ аршини за пжтно и безпжтно".

„. . . или е малко да бѫдемъ само човѣци".

„Азъ не мразя османцитѣ като народъ; азъ воювамъ противъ османската тирания, като господарствена система".

„Азъ разбирамъ свѣта единствено като поле за културно съревнование на народитѣ".

„Но отмъщението е работа частна, лична: то не може да има — и нѣма нищо общо съ **дѣлото**".
Съобщава *Ил. Ивановъ*.

П. К. ЯВОРОВЪ.

СМЪРТЬТА НА ГОЦЕ.

(Изъ книгата Гоце Дѣчевъ).

Два — три дни преди великъ-день, единъ дрипавъ селянинъ, съ кошница червени яйца на ржката, съ парче хлѣбъ и нѣколко глави прасъ въ пояса, наближаваше рано-рано северните Солунски врата. Нѣколко агенти на тютюновата режия и двама заптии спрѣха пжтника да го претърсятъ за контрабанда тютюнъ. Обаче, селянина знаеше добре турскитѣ обичаи: той подложи кошницата на претърсвачитѣ, които грабнаха по нѣколко яйца и го пуснаха непретърсенъ. А тоя селянинъ имаше на раменетѣ си глава за хиляда лири. Той бѣше „хварката дяволъ", съ два револера въ пазвата...

Въ Солунъ, както трѣбваше да се очаква, Гоце бѣше усвѣлъ въ мисията си: новогодишното решение се измѣняше въ духътъ на неговия планъ. Така щото, организацията щеше да предприеме само едно усилено до най-висока степень движение, посрѣдствомъ четитѣ, а не въстание, посрѣдствомъ цѣлото население. А за да се подготвятъ по-добре четитѣ, повсемѣстнитѣ действия се отлагаха за презъ августъ. *Нима Гоце искаше да умре презъ априла?...*

На излизане отъ Солунъ, Гоце бѣше разпоредилъ да се явятъ по Гергьовденъ, въ Али-ботушъ представители на околийскитѣ комитети и на четитѣ изъ окржжието. Единъ окржженъ конгресъ трѣбваше да обсѫди най-подробно планътъ за участието на сѣрското окржжие въ проектираните действия. Избрани представители на околийскитѣ комитети и на четитѣ бързаха къмъ опредѣления пунктъ. И Гоце бързаше нататъкъ, но той не стигна...

На 19 априлъ вечерьта Гоце пристигна въ с. Бавица, не далечъ отъ Сѣръ. Тамъ отивать и две чети — сѣрската, подъ воеводството на Георги Бродилията, и драмската, подъ воеводството на Димитъръ Гущановъ — всичко двадесеть души. Гоце се настанява въ една кжща съ Г. Бродилията, Д. Гущановъ, случили се тамъ Д. х. Димовъ и още две — три момчета. Останалитѣ четници се настаняватъ въ друга една съседна кжща,..

На 21 априлъ, рано сутриньта, Гоце и другаритѣ му биватъ разбудени отъ една бабичка, която влѣзла при тѣхъ, изгубила е ума и дума:

— Станете, момци! Аскеръ загради селото и търси по кжщитѣ...

Единъ Гоцевъ съученикъ отъ военото училище, бивши на българска офицерска служба турчинъ Тефиковъ, началствуваше хилядата души низами, които обрѫщаха Бавица наопаки.

Въ половинъ часъ Гоце и всички момчета сж готови за предстоящата кървава схватка. Презъ това време турцитѣ събирать мало и голѣмо отъ

обискираните кжщи и твърде скоро почти цѣлото селско население бива турено подъ стража. Обискитѣ наближаватъ и къмъ двѣтѣ кжщи, въ които сж четитѣ.

Тогава наскоро бѣше изладено отъ Цариградъ секретното разпорежданіе, да се унищожава, всѣко село, въ което се намѣри революционна чета. Така бѣха изгорени селата Балдево (Неороконско), Карбинци (Шипско), Смжрдешъ (Костуртко) и др. Гоце поиска да излѣзе вънъ отъ Баница, преди да бжде запалена, дано по тоя начинъ и спаси. И затова, намѣсто да причака нощния мракъ укрѣпенъ въ

* * *

На 20 априлъ Гоце разказваше на другаритѣ си по ранчии свои сънища, които сѣвпадаха съ избиването на близки нему хора, и думаше:

— Съ нашия животъ, какъвто е, станахъ вече и фатализъ. Нощесъка сънувахъ, че турци ме удариха въ сърдцето. Шипската чета е разбита въ Карбинци. Миланъ, братъ ми, е въ тая чета и сигурно е убитъ.

Гоце не бѣше сънувалъ смъртьта на втория свой по-малъкъ братъ: Миланъ падна много по-

Ефремъ Чучковъ, Климентъ Шапкаровъ и Гоце Дѣлчевъ.

камена кжща и тогава да се втурне върху турскитѣ редове, той заповѣдва на момчетата да бждатъ готови за излазяне следъ него. *Съ гордо вирната глава и съ пламъкъ въ очитѣ Гоце повежда малката* си дружина срещу непріятеля. Подиръ минута обсадителитѣ изсипватъ съ викове върху тѣхъ градушка отъ стотици куршуми.

— Лягайте! командува Гоце, като прави сжщото край една малка пресъхвала рѣчица.

— Рзниха ме, — обажда се гласъ измежду момчетата; — майко умирамъ, чуе се понататъкъ; — убика Димитъръ, — вика трети...

— Кучета! — псува Гоце и гръмва срещу турцитѣ. Но единъ куршумъ го шибва въ гърдитѣ — и бликва струя гореща кръвь...

късно въ Нѣмаици, кукушко.

Гоце забравяше неотдавнашни предчувствия, съвтъ пророчествуваше неговия гробъ.

Почти едновременно съ Гоце биватъ убити още шестима, въ това число и Гущановъ. Останалитѣ живи влазятъ въ една плѣвня, отдето, следъ цѣлъ день сражение, се измъкватъ незабелязано между пламъцитѣ на Баница, цѣла изгорена.

— Петнадесеть часа — спомня си г. Х. Димовъ, — турцитѣ непосмѣха, отъ куршумитѣ ни, да приближатъ нашитѣ убити. Петнадесеть часа ние гледахме мъртвия Гоце, приведенъ сѣкашъ върху гробътъ на Македония. И петнадесеть часа ни се късаха сърдцата...

Защото осиротяваше цѣлъ народъ.

КОГА И КАКЪ НАКАЗВАЛЪ ГОЦЕ?

Тридесеть години с навършватъ отъ паметното сражение при с. Бъница — Сърско, въ което загина най-възторжения апостолъ на македонската свобода. И колчимъ пъ извикваше въ паметьта оня скръбенъ день, въ който биде отнесенъ най-хубавиятъ стъргъ отъ градина на нашата борческа родина, винаги мнтване болезнено чувство по незаклнима загубѫ. А спомнятъ ли си за него останалитѣ малцина живи бойни другари, очитѣ имъ заблѣскатъ, засѣкатъ, после изливатъ въ сълзи, като че ли задушатъ... Тъй милъ и близъкъ на всички е билъ Гоце; така послушни и изпълнителни сж били предъ него всички. Обичьта съ която е бикъ заобиколенъ е била голѣма, затова и тъй болезнено е откликнѫла вестьта за неговата рана смъртъ...

За пълната обрисовка на Гоце като характеръ и революционеръ необходимо е едно изчерпателно проучванена матриалитѣ, съ които до сега разполагаме. В това отношение е поставено и то твърде отдавна едно хубаво начало. П. К. Яворовъ и своя трудъ „Гне Дѣлчевъ" ни далъ единъ хубавъ и релиефенъ образъ. Вѣрно, че въ онова време, близо година слѣдъ смъртьта на Гоце не е било възможно издаването на една изчерпателна негова биография и то по рано съображения както отъ тактическа така и отъ поитичнь характеръ. Въ послѣдно време можемъ да се похвалимъ съ нѣкои нови данни отъ неговата цейность, които доста много биха улеснили онѣзиконто биха се заловили съ благородната задача да изследватъ цѣлия Гоце, като ни дадатъ ясна престава за човѣка, който е буделъ такъва обичь и него обаяние се е засилило до такъва степень, е надхвърлило границата на тѣснонационални масщабъ.

Напследъкъ бидоха открити Гоцеви писма, които порди естество що засѣгатъ ще ни изнесятъ нѣои погрѣшно схванати страни на Гоцевия характеръ Дълбоко е засѣднало въ голѣма часть отъ неговитѣ почитатели, убеждението, че Гоце е билъ човѣкъ, който за всичко е прошавалъ. Вѣрното е, че революционеръ тъ безъ хайдушко шастие" е давалъ изразъ не веднажъ на своитѣ хумания чувства винаги е отблъсквалъ всевъзможитѣ искания нѣкои отъ по-буйнитѣ си другари. Но това нѣкакъ не е прѣчило той да проявява качества на революционеръ отъ първа величина: себеотрицание, храбрость и самообладание, качества, които сж васили увѣчаното съ легендарна слава чело на Гоце — но имало е моменти, когато Гоце е билъ покрденъ отъ извършени предателства и тогава вечтой е давалъ своитѣ нареждания за унищожението на предателя. Къмъ такава присѫда е прибѣгвалъ при крайна нужда, когато единичнитѣ начинъ за тряне край на злото е било само налагането на сѫрово наказание. Какво друго решение би взелъ Гое напр. по отношение на единъ предатель, който става причина да попадне въ рѫцетѣ на турцитѣ купеното съ осиждитѣ срѣдства на организационата каса оржжие и пренесено съ толкова мжки и трудъ по разнитѣ пунктове на Македония? Въ такива моменти тихиятъ Гоце, проповѣдния? Въ такива моменти тихиятъ Гоце, проповѣдникътъ на чвѣчность въ борбата е трѣбвало съ мжка да скѣса съ своитѣ схващания и да крои планове и то твърде сурови, защото и Гоце самъ не е познавалъ друго срѣдство за изкоренѣване на предателството и продажничеството, освенъ чрезъ смъртното наказание. За да не бѫдемъ голословни въ своитѣ твърдения нека приведемъ нѣколко цитата отъ едно Гоцево писмо, отправено за тогавашния пунктовъ на гр. Кюстендилъ, по поводъ на обезпокоителни сведения отъ нѣкой си Георгия. Писмото е отъ 6. VI 1899 г. и носи саморѫчния подпись Дѣлчевъ:

„Георгиевитѣ предателства отъ день на день взимать широки размѣри, но въ тая работа не мога да вѣрламъ въ чистотата и на Сарафа при всичко и да е арестуванъ. Ще повѣрвамъ за него само слѣдъ като го пуснатъ или го осждатъ безъ да предаде нѣщо, а сега неговото арестуване за менъ е примамка, чрезъ която да могатъ преда и пушкитѣ минали чрезъ кочански канали. Тѣзи два изверга на едни вездни сж, но що можемъ да му правимъ сега? Азъ съмъ занятъ съ работа, която не търпи моето отстраняване. А какви мѣрки трѣбва да вземемъ? На това ще отговоря, че трѣбва една специална чета предназначението на която да е *изключително унищожение на Георгия и то, ако не може иначе, да се подпали кжщата имъ та всичко живо за изгорѣ*".

После Гоце въ подробности дава нареждане какъ и кои да се заематъ съ премахването на предателя Георгия.

Боянъ Марчевъ

П. К. ЯВОРОВЪ

Хайдушки пѣсни

на Гоце Дѣлчевъ.

День денуваамъ-кжтища потайни,
Нощь нощуваамъ-пжтища незнайни;
Нѣмамъ татко, нито мама—
Татко да ругае!
Мама да ридае...
Леле моя,
Ти Пиринъ планино!
Море черно
Цариградско вино.
Съ врагъвъ врагувамъ-мѣра споредъ мѣра,
Съ благъ благувамъ-вѣра зарадъ вѣра;
Нѣмамъ братецъ, ни сестрица —
Братецъ да ме хвали,
А сестра да жали...
Леле моя,
Сабя халосия,
Море люта
Одринска ракия.
Богъ богува-нека си богува,
Царь царува-вѣка ли царува?
Нѣмамъ либе, първа обичь —
Мене да очаква
И да ме оплаква...
Леле моя.
Пушка огнебойка.
Море тънка
Солунска девойка.

Моменти изъ живота на Гоце Дѣлчевъ.

„Не слушайте думитѣ ни, а гледайте дѣлата ни".
(Изъ разговора на Гоце съ кореспондента на английския в. „Times").

„Ний всички се намиряме отъ цара до говедаря, а той отъ мечуморъмъ".
(Деранзи еферди, директоръ на полицията въ Скопие, живѣещъ презъ турско време)

Изложенитѣ по-долу моменти изъ живота на великия апостолъ на Македонската свобода, буквално оправдаватъ горнитѣ цитати и за това иматъ високо възпитателно значение:

На 23.1 — 4. II 1872 г. въ гр. Кукушъ се роди Гоце Дѣлчевъ. Презъ м. Септемврий 1888 г. Гоце постжпи въ Солунската Мжжка Гимназия. 1894 г. Гоце бива изключенъ отъ Военното училище като социалистъ. Презъ м. Септемврий 1894 г. Гоце заминава за Солунъ, дето се среща съ членоветѣ на Комитета и се сближава съ Даме Груевъ, съ когото решаватъ да учителствуватъ заедно въ нѣкой македонски градъ. I. IX (14). IX 1895 г. Гоце става директоръ на училището въ гр. Щипъ. На 24/12 сжщата година — 1894 г. Гоце пристигна въ София съ Никола Наумовъ основаватъ в. „Право".

1895 г. Презъ Великденскитѣ праздници Гоце обикаля Македония и туря основа на Революционнитѣ Комитети въ много градове и села.

Презъ м. Февруарий 1896 г. Гоце се отзовава въ София и води преговори съ председателя на Върховния Комитетъ Генералъ Николаевъ за споразумение между Върховния Комитетъ и централния.

1896 г. м. Априлъ Гоце бива арестуванъ въ Щипъ, по случай залавянето на Дане Стояновъ съ товаръ динамитъ, пренасянъ въ Битоля.

1896 г. м. Май Гоце отново е арестуванъ и изпратенъ въ Скопие, гдето Валията му забранява да учителствува.

1896 г. м. Септемврий Гоце бива назначенъ за учитель въ Банско-Разложко 8/ XII (21/ XII) 1896 г. Гоце поради разривъ съ общинскитѣ членове напуска Банско и се прощава съ учителството.

Презъ м. Декемврий 1896 г. Гоце става, заедно съ Георче Петровъ, задграниченъ представитель на В. М. Р. О.

Презъ м. Май 1897 г. Гоце основа въ развитѣ на Осоговията, между саблерскитѣ колиби (Кюстендилско), желѣзолеярница за изработване бомби.

1897 г. Гоце бива избранъ за членъ на Върховния Комитетъ въ София, но не прие избирането по свои съображения.

На 26. Юлий 1897 г. Гоце съ десетина юнаци навлиза въ Кочанското село Буковецъ, за да залови прочутия турски богатаушъ Черкеза.

Около 15 Августъ 1897 г. Гоце се отправи въ Струмишко, за да залови Мафи-бей.

Презъ м. Септемврий 1897 г. Гоце заявя богатия Назлъмъ-бей и иска 5000 лири откупъ въ полза на организацията.

Презъ м. Ноемврий 1897 г. Гоце броди изъ Винишко, за да внася бодрость въ унилитѣ душевне на борцитѣ, поради Винишката афера.

Презъ началото на 1898 г. се устройва четническия институтъ и Гоце биде избранъ за началникъ на всичкитѣ чети въ Македония.

Въ края на м. Юний 1898 г. Гоце обкржженъ отъ 30 — 40 другари, обикаля Мозъ-Дагъ.

М. Септемврий 1898 г. Гоце заявя богаташа гѣркъ Димитраки отъ село Шишковъ (Драмско.)

На 2/15 Декемврий 1898 г. Дѣлчевъ се завръща въ България, понеже се убѣдилъ, че Върховния Комитетъ не върви въ съгласие съ В. М. Р. О.

Презъ Октомврий 1899 г. Гоце обикаля Македония, за да инспектира четитѣ.

1900 г. м. Януарий Гоце обикаля З. Македония, за да инспектира дѣлата на Организацията.

Къмъ края на Мартъ 1900 Гоце обикаля Одрински.

Презъ м. Октомврий 1900 г. прехвърля Вардара и прекоси Прилѣпско, Битолско, Охридско и пр.

1902 г. м. Февруарий Гоце се връщатъ обикалката си изъ македония.

1902 г. м. Февруарий Гоце се спира въ с. Разловци, Кочанско, гдето едва успѣ да избѣгне една примка, която щеше да му коства главата.

На Великденъ с. г. Гоце председателствува въ Пловдивъ делегати, свикани отъ Одринско.

1903 г. презъ м. Януарий Гоце мжка границата съ чета, придруженъ отъ П. К. Яворовъ.

1903 г. м. Февруарий, съборътъ въ Али-Ботушъ, гдѣто Гоце направи общъ преглед на сѣрскитѣ чети.

10/23/II 1903 г. По настояване на Гоце излезе първия брой на в. „Свобода или Смъртъ".

18—19 Мартъ Гоце съ четитѣ си разруши моста на желѣзницата при Анжиста.

19. IV. 2V. 5. 1903 г. Гоце пристигна въ. с. Банища съ Д. Гушановъ и Г. Бродилията за да се отправи на Окр. Конгресъ.

20.IV.3—5 Гоце прекара въ с. Банища въ обмисляване по работитѣ на конгреса.

21.IV.4.—5 Гоце води сражение и пада убитъ.

Събралъ: *Ил. Ивановъ.*

Печатница Художникъ — София

Сканирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres